

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

25 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Monika Koba

SSN Marta Romańska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 25 lipca 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej D. C.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 28 października 2021 r., VII AGa 21/21,

w sprawie z powództwa D. C.

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

**uchyla wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia
28 października 2021 r. w zaskarżonej części (pkt I), znosi
postępowanie objęte protokołem rozprawy z dnia 28 października
2021 r. i przekazuje sprawę w części objętej zaskarżeniem Sądowi
Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania
i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Monika Koba

Dariusz Zawistowski

Marta Romańska

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z 28 września 2020 r. oddalił powództwo o zapłatę wniesione przez D. C. przeciwko Bank S.A. w W.. Wyrokiem z 28 października 2021 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelację powódki w zakresie żądania zapłaty kwoty 117150,04 zł, a w pozostałym zakresie uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

W skardze kasacyjnej powódka zarzuciła naruszenie prawa materialnego oraz naruszenie art. 379 pkt 4 k.p.c. z uwagi na rozstrzygnięcie sprawy w drugiej instancji przez sąd w składzie sprzecznym z przepisami prawa. Wskazała, że sędzia rozpoznający apelację został powołany na stanowisko sędziego Sądu Apelacyjnego w Warszawie na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, której skład jest obecnie oceniany jako ukształtowany sprzecznie z Konstytucją.

Zgodnie z art. 398¹³ k.p.c. Sąd Najwyższy przy rozpoznaniu skargi kasacyjnej bierze pod uwagę z urzędu nieważność postępowania spowodowaną między innymi przez spreczny z prawem skład sądu drugiej instancji. Z tego względu, niezależnie od zawartych w skardze kasacyjnej zarzutów, należało uwzględnić, że zaskarżony wyrok został wydany przez Sąd Apelacyjny w Warszawie w składzie jednego sędziego, który został powołany do pełnienia urzędu sędziego w wadliwym postępowaniu nominacyjnym, prowadzonym z udziałem Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r., poz. 3., dalej; ustawa zmieniająca z 8 grudnia 2017 r.).

W uchwale składu połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (OSNC 2020, nr 4, poz. 34, dalej; uchwała SN z 23 stycznia 2020 r. lub uchwała Trzech Połączonych Izb) Sąd Najwyższy stwierdził, że w przypadku powołań do pełnienia urzędu sędziego w sądach powszechnych może zachodzić sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c., gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. Zgodnie

z art. 87 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym powyższa uchwała stanowi zasadę prawną, od której Sąd Najwyższy nie odstąpił w przepisany trybie (art. 88 ustawy o SN). W orzecznictwie Sądu Najwyższego stwierdzono wielokrotnie, że uchwała SN z 23 stycznia 2020 r. zachowuje moc wiążącą mimo wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20, OTK-A 2020, poz. 61 (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 26 maja 2020 r., III KK 75/20 i IV KK 110/20, z 22 grudnia 2020 r., IV KK 516/20, z 21 maja 2020 r., III KO 15/20, z 16 września 2021 r., I KZ 29/21, OSNK 2021, nr 10, poz. 41, z 29 września 2021 r., V KZ 47/21 i II KO 30/21, z 18 stycznia 2022 r., I KZ 61/21, z 21 stycznia 2022 r., III CO 6/22 i III CO 37/22, z 30 grudnia 2021 r., I CSK 197/20, wyrok Sądu Najwyższego z 26 lipca 2022 r., III KK 404/21, uchwałę Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22, OSNP 2022, nr 10, poz. 95 oraz uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2022 r., I KZP 2/22, OSNKW 2022, nr 6, poz. 22). W orzeczeniach tych podkreślono, że uchwały Sądu Najwyższego nie są źródłem prawa i nie mają charakteru normatywnego, a Trybunał Konstytucyjny w świetle regulacji zawartej w art. 175 i art. 183 ust. 1 Konstytucji RP nie ma uprawnień do wkraczania w sferę orzecznictwa sądów.

Również w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka uznano, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20 (OTK-A 2020, poz. 61) nie doprowadził do uchylenia skutków uchwały połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (zob. m.in. wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 22 lipca 2021 r., nr 43447/19, Reczkowicz przeciwko Polsce, z 8 listopada 2021 r., nr 49868/19 i 57511/19, Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce i z 3 lutego 2022 r., nr 1469/20, Advance Pharma Sp. z o.o. przeciwko Polsce).

Nie można jednocześnie pominąć, że po wydaniu przez Sąd Najwyższy uchwały Trzech Połączonych Izb, która jako zasada prawna wiąże skład Sądu Najwyższego rozpoznający skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie - zostało wydanych wiele orzeczeń Sądu Najwyższego, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, których treść wskazuje jednoznacznie, że wadliwość postępowań nominacyjnych prowadzonych z udziałem KRS ukształtowanej przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r.

ma charakter oczywisty i rażący. Przykładowo w wyrokach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 8 listopada 2021 r., nr 49868/19 i 57511/19, Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce i z 3 lutego 2022 r., nr 1469/20, Advance Pharma Sp. z o.o. przeciwko Polsce, stwierdzono, że z powodu udziału w postępowaniu nominacyjnym na urząd sędziego Sądu Najwyższego Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej przepisami ustawy zmieniającej z 8 grudnia 2017 r., interwencji władzy ustawodawczej w toczące się postępowanie nominacyjne, w celu pozbawienia praktycznego znaczenia kontroli sądowej wyniku tego postępowania i wręczenia przez Prezydenta RP aktu powołania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego, mimo wcześniejszego wstrzymania przez Naczelny Sąd Administracyjny wykonania uchwały Krajowej Rady Sądownictwa o przedstawieniu kandydatów do powołania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego i w związku z następczym uchYLENIEM tej uchwały przez Naczelny Sąd Administracyjny, doszło do podważenia legitymacji sądu utworzonego z powołanych w ten sposób sędziów. W konsekwencji Sąd Najwyższy – Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych i Sąd Najwyższy – Izba Cywilna, orzekający w składach złożonych z powołanych w ten sposób sędziów, został pozbawiony przymiotu sądu ustanowionego ustawą w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, dalej; Konwencja), co skutkowało naruszeniem tego postanowienia przez Rzeczpospolitą Polską. Europejski Trybunał Praw Człowieka przyjął również, że stwierdzone wady w postępowaniach nominacyjnych na urząd sędziego Sądu Najwyższego mają charakter systemowy i będą rzutować na badanie podobnych skarg złożonych lub kierowanych do Trybunału w przyszłości.

Powołane wyżej orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka odnoszą się do wprost do oceny wadliwości powołań do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego - jednakże wynika z nich, że zasadniczym powodem stwierdzenia tej wadliwości było prowadzenie postępowań nominacyjnych przez KRS, której ustrój został ukształtowany przez ustawę zmieniającą z 8 grudnia 2017 r. Ta przyczyna wadliwości postępowań nominacyjnych dotyczy zatem w tym samym stopniu powołań do pełnienia urzędu sędziego we wszystkich sądach (powszechnych, administracyjnych, wojskowych). Potwierdza to jednoznacznie wyrok Europejskiego

Trybunału Praw Człowieka z 23 listopada 2023 r., 50849/21, Wałęsa przeciwko Polsce, któremu nadano charakter wyroku pilotażowego. Trybunał Praw Człowieka podkreślił, że u podstaw stwierdzonych naruszeń art. 6 ust. 1 Konwencji leżą problemy systemowe, a zasadniczym problemem jest wadliwa procedura powoływania sędziów z udziałem KRS, ustanowiona na mocy ustawy z 8 grudnia 2017 r., która w sposób „nieodłączny i ciągły” wpływa na niezawisłość powołanych w ten sposób sędziów.

Zmiana sposobu ukształtowania pozycji ustrojowej KRS, której udział w procesie nominacyjnym sędziów stanowi podstawową zasadę ustroju i funkcjonowania sądownictwa, będąca wynikiem wejścia w życie ustawy zmieniającej z 8 grudnia 2017 r. - doprowadziła do braku niezależności tego organu od władzy politycznej. W Konstytucji powierzono Krajowej Radzie Sądownictwa zadanie stania na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów (art. 186 Konstytucji). Wykonywanie tego obowiązku może być realizowane skutecznie jedynie przez organ, który sam jest organem niezależnym od władzy wykonawczej i ustawodawczej. Z tego względu wadliwie ukształtowana KRS, nie spełniająca standardu organu niezależnego i powołana sprzecznie z przepisami Konstytucji, nie zapewnia prawidłowego prowadzenia procedury nominacyjnej sędziów. Wszystkie osoby powołane do pełnienia urzędu z udziałem tego organu - brały zatem udział w postępowaniu, które nie spełniało wymogów procedury powoływania sędziów określonych w Konstytucji. Oznacza to, że tak przeprowadzona procedura nominacyjna rażąco naruszała przepisy regulujące sposób powoływania do pełnienia urzędu sędziego. Taką ocenę wyrażano wielokrotnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, poczynając od orzeczeń Sądu Najwyższego wydanych już w 2019 r. Należy uwzględnić w tym zakresie w szczególności postanowienie składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 21 maja 2019 r., III CZP 25/19 (OSNC 2019, nr 10, poz. 98). Tożsame, jednoznaczne stanowisko w tym zakresie zostało wyrażone również w uchwale SN z 23 stycznia 2020 r. Nie może zatem budzić wątpliwości, że każda osoba uczestnicząca w postępowaniu nominacyjnym toczącym się po 23 stycznia 2020 r. przed KRS ukształtowaną przez ustawę zmieniającą z 8 grudnia 2017 r. miała pełną świadomość, że uczestniczy

w procedurze niezgodnej z prawem. Wadliwe ukształtowanie ustroju KRS w wyniku wejścia w życie ustawy zmieniającej z 8 grudnia 2017 było zaś jednym z zasadniczych powodów prowadzących do systemowego naruszenia zasad państwa prawnego, stanowiących w świetle Konstytucji podstawę ustroju Państwa. Rzutuje to znacząco na ocenę, czy skład sądu z udziałem osób powołanych do pełnienia urzędu sędziego z udziałem KRS utworzonej na mocy ustawy zmieniającej z 8 grudnia 2017 r. jest sądem, którego skład jest zgodny z przepisami ustawy.

Wymóg zgodności składu sądu z przepisami ustawy w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. określają zarówno przepisy postępowania, jak i przepisy ustrojowe. Właściwy skład sądu stanowi podstawowy wymóg służący realizacji prawa do rzetelnego procesu, które należy do praw podstawowych jednostki. Zgodnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny bezstronny i niezawisły sąd. W świetle art. 8 ust. 2 Konstytucji jej przepisy stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej. Sądy należące do organów władzy państwowej mają zatem obowiązek bezpośredniego stosowania art. 45 ust. 1 Konstytucji. Oznacza to powinność dokonywania przez każdy sąd z urzędu oceny, czy jego skład (skład orzekający w sprawie) jest sądem spełniającym wymogi określone w art. 45 ust. 1 Konstytucji. Zagwarantowane w Konstytucji prawo do rozpoznania sprawy przez sąd właściwy nie może być zatem rozumiane jedynie jako prawo do rozpoznania sprawy przez sąd właściwy rzeczowo, miejscowo i funkcjonalnie. Obejmuje ono również prawo do rozpoznania sprawy przez sąd, który orzeka we właściwym składzie. Zaniechanie obowiązku zbadania przez określony skład sądu, czy spełnia on wymogi sądu właściwego w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji, jest więc okolicznością istotną dla przeprowadzenia oceny, czy taki skład sądu może być postrzegany jako sąd gwarantujący w odczuciu obywateli bezstronność i niezawisłość.

Regulacja zawarta w art. 45 ust. 1 Konstytucji jest zbieżna z postanowieniami art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (dalej; Karta Praw Podstawowych). W myśl tego przepisu każdy, kogo prawa i wolności zagwarantowane przez prawo Unii zostały naruszone, ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie, przez niezawisły

i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy. Tożsamą treść ma art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka zostało utrwalone stanowisko, że pojęcie sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu art. 47 Karty Praw Podstawowych i art. 6 ust. 1 Konwencji odnosi się do składu sądu orzekającego. Z treści tych przepisów w orzecznictwie TSUE wyprowadzono obowiązek dokonywania przez sąd z urzędu kontroli, czy jego skład spełnia wymogi sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy, gdyż jest to konieczne w kontekście zaufania, które sądy społeczeństwa demokratycznego muszą wzbudzać u jednostki (zob. wyrok TSUE z 26 marca 2020 w połączonych sprawach E. Simpson przeciwko Radzie Unii, C-542/18 i HG przeciwko Komisji Europejskiej C- 543/18).

Ustrojowe gwarancje prawa do sądu służące realizacji prawa do rzetelnego procesu nakładają na każdy sąd obowiązek zbadania, czy w konkretnej sprawie jego skład gwarantuje stronom realizację tego prawa. W każdym przypadku, w którym skład sądu poweźmie uzasadnioną wątpliwość w tym zakresie, konieczne jest stwierdzenie, że rozpoznanie sprawy przez ten sąd nie naruszy prawa stron do rozpoznania sprawy przez bezstronny i niezawisły sąd spełniający jednocześnie wymogi sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy. Nie może budzić wątpliwości, że taka sytuacja zachodzi w przypadku, gdy w składzie sądu zasiada osoba powołana do pełnienia urzędu sędziego w rażąco wadliwym postępowaniu nominacyjnym, co ma miejsce we wszystkich postępowaniach prowadzonych z udziałem KRS ukształtowanej przez ustawę zmieniającą z 8 grudnia 2017 r. Stopień wadliwości tych postępowań powoduje, że w stosunku do osób powołanych do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwał tego organu nie zachodzi domniemanie, iż skład sądu z ich udziałem jest zgodny z przepisami prawa (por. także uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2022 r., I KZP 2/22, OSNKW 2022, nr 6, poz. 22).

Ocena, czy skład sądu był sprzeczny z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c., dokonywana z urzędu przez sąd wyższej instancji lub Sąd

Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym, musi uwzględniać standard wymagany dla sądu ustanowionego ustawą, określony przez art. 6 ust. 1 Konwencji. W postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2022 r., III CO 6/22 wskazano, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego standard konwencyjny nie tylko nie koliduje z normami wyrażonymi w Konstytucji RP, lecz wyznacza swoiste minimum zdatne do zaakceptowania z punktu widzenia wymagań stawianych w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP (zob. także wyroki Trybunału Konstytucyjnego z 11 marca 2014 r., K 6/13, OTK-A 2014, nr 3, poz. 29, z 7 września 2004 r., P 4/04, OTK-A 2004, nr 8, poz. 81 i z 19 lutego 2008 r., P 48/06, OTK-A 2008, nr 1 poz. 4).

W judykaturze Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej podkreśla się, że art. 47 akapit drugi Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej odpowiada art. 6 ust. 1 Konwencji, a poziom ochrony w nim przewidziany nie może być niższy niż gwarantowany przez art. 6 ust. 1 tej Konwencji, zgodnie z jego wykładnią dokonaną przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 29 lipca 2019 r., postępowanie karne przeciwko Massimowi Gambinowi i Shpetimowi Hyce, C-38/18, EU:C:2019:628, pkt 39 i przytoczone tam orzecznictwo, z 19 listopada 2019 r., C-585/18, C-624/18 i C-625/18 A.K. przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa oraz C.P. i D.O. przeciwko Sądowi Najwyższemu, ECLI:EU:C:2019:982, z 26 marca 2020 r. Erik Simpson przeciwko Radzie Unii Europejskiej i HG przeciwko Komisji Europejskiej, C-542/18 RX-II i C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, pkt 72, z 6 października 2021 r., W.Ż. (Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych – powołanie), C-487/21: EU:C:2021:798, pkt 123 oraz z 29 marca 2022 r., C-132/20, BN, DM, EN przeciwko Getin Noble Bank S.A., EU:C:2022:235). Zgodnie bowiem z art. 52 ust. 3 Karta Praw Podstawowych w zakresie, w jakim zawiera prawa, które odpowiadają prawom zagwarantowanym w Konwencji, powinna być rozumiana w ten sposób, że ich znaczenie i zakres są takie same, jak praw przyznanych przez tę Konwencję. Ma to podstawowe znaczenie dla określenia wymogów wyznaczających standard sądu, o którym mowa w art. 19 ust. 1 drugi akapit Traktatu o Unii Europejskiej w związku z art. 47 KPP.

W orzecznictwie TSUE wskazano, że postanowienia Konwencji stanowią element krajowego porządku prawnego, a Rzeczpospolita Polska jest zobowiązana

na podstawie art. 9 w związku z art. 91 Konstytucji RP do przestrzegania wiążącego ją prawa międzynarodowego i ponoszenia związanej z tym prawnomiędzynarodowej odpowiedzialności (w tym wynikającej z art. 34 i art. 46 ust. 1 w związku z art. 19 Konwencji). Zgodnie z art. 27 Konwencji o prawie traktatów, sporządzonej w Wiedniu 23 maja 1969 r. (Dz. U. 1990 r. Nr 74, poz. 439), umawiające się państwa nie mogą powoływać się na postanowienia prawa wewnętrznego dla usprawiedliwienia niewykonywania przez nie zawartego traktatu. Z tego względu prawa gwarantowanego przez art. 6 ust. 1 Konwencji, w kształcie wynikającym z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz prawa do sądu, o którym mowa w art. 19 ust. 1 drugi akapit Traktatu o Unii Europejskiej, w związku z art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, nie może ubezskuteczyć wyrok Trybunału Konstytucyjnego, mimo normy wyrażonej w art. 190 ust. 1 Konstytucji, a orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego nie mogą zwolnić Rzeczypospolitej Polskiej z odpowiedzialności za przestrzeganie zobowiązań traktatowych (międzynarodowych), co wynika z art. 27 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów w zw. z art. 46 Konwencji i art. 258-259 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (zob. wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (Wielka Izba) z 15 marca 2022 r., nr 43572/18, Grzęda przeciwko Polsce, i z 6 października 2021 r., C-487/19, W.Ż.).

Na gruncie przepisów traktowych Unii Europejskiej Trybunał Sprawiedliwości podkreślał wielokrotnie, że zasada skutecznej ochrony prawnej jednostki na podstawie prawa Unii, do której odnosi się art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, stanowi zasadę ogólną prawa Unii, wywodzoną z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla państw członkowskich, wyrażoną w art. 6 i 12 Konwencji, a obecnie potwierdzoną w art. 47 KPP. Przy wyborze swojego modelu ustrojowego państwa członkowskie zobowiązane są do przestrzegania wymogów niezależności sądów, który wynika z art. 2 i art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE. Są zatem zobowiązane nie dopuszczać do pogorszenia, z punktu widzenia wartości państwa prawnego, swojego ustawodawstwa w dziedzinie organizacji wymiaru sprawiedliwości. Zgodnie z zasadą pierwszeństwa prawa Unii fakt powoływania się przez państwo członkowskie na przepisy prawa krajowego, choćby rangi konstytucyjnej, nie może naruszać jedności i skuteczności prawa Unii. Trybunał Sprawiedliwości posiada wyłączną kompetencję

do dokonywania ostatecznej wykładni prawa Unii, to do niego należy w ramach wykonywania tej kompetencji sprecyzowanie zakresu zasady pierwszeństwa prawa Unii, w świetle właściwych przepisów tego prawa, w związku z czym ów zakres nie może zależeć od wykładni przepisów prawa krajowego ani od wykładni przepisów prawa Unii, przyjętej przez sąd krajowy, która różni się od wykładni Trybunału (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 5 czerwca 2023 r., skarga Komisji przeciwko Polsce, C-204/21, ECLI:EU:C:2023:442, pkt 69-80 i powołane tam orzecznictwo).

Powyższe stanowisko dotyczy oceny skutków rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego z 10 marca 2022 r., K 7/21 (OTK-A 2022, poz. 24), co potwierdzono jednoznacznie w wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 6 października 2022 r., skarga nr 35599/20, Juszcyszyn przeciwko Polsce (pkt 206-209), a odpowiednio odnosi się także do oceny skutków orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego z 14 lipca 2021 r., P 7/20 (OTK-A 2021, poz. 49), z 7 października 2021 r., K 3/21 (OTK-A 2022, poz. 65), z 24 listopada 2021 r., K 6/21 (OTK-A 2022, poz. 9) i z 10 marca 2022 r., K 7/21 (OTK-A 2022, poz. 24). Zgodnie ze stanowiskiem wyrażonym w judykaturze powyższe wyroki należy kwalifikować jako orzeczenia nieistniejące, a w każdym razie jako orzeczenia pozornie zakresowe, a w rzeczywistości orzeczenia interpretacyjne (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 listopada 2017 r., III PZ 11/17, OSNP 2018, nr 7, poz. 93). Orzeczenia te nie powodują utraty mocy obowiązującej przepisów, a więc nie wiążą niezawisłych sądów, w szczególności Sądu Najwyższego (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 17 grudnia 2009 r., zasada prawna, III PZP 2/09, OSNP 2010, nr 9-10, poz. 106 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z 29 kwietnia 2010 r., IV CO 37/09, OSNC 2010, nr 12, poz. 166 i z 13 kwietnia 2023 r., III CB 10/23, niepubl.).

Powołane wyżej wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wymagają, aby na gruncie postępowań sądowych wykładnia przepisów krajowych była dokonywana prokonwencyjnie, w tym przez odpowiednie zastosowanie przewidzianych w procedurach sądowych instytucji, w celu zapobieżenia dalszym naruszeniom praw gwarantowanych przez Konwencję. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, w której ustawodawca krajowy uchyla się od obowiązku zmiany przepisów

w celu urzeczywistnienia stanowiska wyrażonego przez Europejski Trybunał Praw Człowieka. Przedstawione stanowisko judykatury potwierdza także, że w odniesieniu do osób powołanych na urząd sędziego w postępowaniach nominacyjnych prowadzonych przy udziale Krajowej Rady Sądownictwa, ukształtowanej ustawą z d 8 grudnia 2017 r., zachowała aktualność uchwała składu połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, zmierzająca do urzeczywistnienia standardu sądu, o którym mowa w art. 6 ust. 1 Konwencji.

Na każdym składzie sądu ciąży obowiązek przeciwdziałania powstaniu nieważności postępowania i uwzględniania jej z urzędu na każdym etapie postępowania. Z zasady pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej, wynika dla sądu krajowego, do którego kompetencji należy stosowanie przepisów prawa Unii, obowiązek zapewnienia pełnej skuteczności wymogów tego prawa w zawisłym przed nim sporze. W szczególności sąd krajowy powinien odstąpić od stosowania, z mocy własnych uprawnień, wszelkich uregulowań lub praktyk krajowych, które są sprzeczne z bezpośrednio skutecznym przepisem prawa Unii, bez konieczności żądania uprzedniego zniesienia tych uregulowań lub praktyk w drodze ustawodawczej lub w jakimkolwiek innym trybie konstytucyjnym oraz bez konieczności oczekiwania na takie uchylene. Dotyczy to m.in. art. 47 KPP, który ma skutek bezpośredni (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 5 czerwca 2023 r., skarga Komisji przeciwko Polsce, C-204/21, ECLI:EU:C:2023:442, pkt 228 i 229).

Dla oceny stopnia wadliwości postępowań prowadzonych z udziałem KRS ukształtowanej przez ustawę zmieniającą z 8 grudnia 2017 r. istotne znaczenie należy przypisać wyrokowi Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (Wielkiej Izby) z 21 grudnia 2023 r., C – 718/21, L.G. przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa, w którym Trybunał orzekł, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Sąd Najwyższy (Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych) postanowieniem z dnia 20 października 2021 r. jest niedopuszczalny. Podstawą wydania tego wyroku było stwierdzenie przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, że skład orzekający, który przedstawił pytanie prejudycjalne, złożony z osób powołanych do orzekania w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw

Publicznych, nie stanowi sądu w rozumieniu art. 267 TFUE. Powyższe stanowisko Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej było wynikiem oceny, że postępowanie nominacyjne osób powołanych do orzekania w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych było wadliwe w stopniu wykluczającym spełnienie przez sąd złożony z tych osób wymogów sądu bezstronnego, niezawisłego i utworzonego uprzednio na mocy ustawy, wynikających z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, w szczególności z uwagi na status Krajowej Rady Sądownictwa utworzonej na mocy ustawy z 8 grudnia 2017 r., która pozbawiła ten organ cech niezależności (zob. w szczególności pkt 58 wyroku)

Stanowisko wyrażone przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z 21 grudnia 2023 r. odnosi się wprost do osób powołanych do orzekania w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych. Ma ono jednak, z uwagi na stwierdzone przez TSUE przyczyny wadliwości postępowania nominacyjnego prowadzonego przez wadliwie ukształtowaną KRS, które pozbawiają ten organ cech niezależności, odpowiednie odniesienie do wszystkich osób powołanych do pełnienia urzędu sędziego z jego udziałem.

Standard sądu niezawisłego, bezstronnego i utworzonego uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE jest tożsamy ze standardem określonym w art. 45 ust. 1 Konstytucji. Skład sądu, który nie odpowiada wymogom wynikającym z art. 45 ust. 1 Konstytucji z uwagi na rażącą wadliwość postępowania nominacyjnego nie może stanowić sądu właściwego, niezależnego i spełniającego wymóg bezstronności. Utrwalone stanowisko judykatury określa jednoznacznie podstawowe znaczenie prawidłowej procedury nominacyjnej sędziów, jako gwarancji zapewniającej niezależność sądownictwa od wpływu czynników politycznych.

Nie można przyjąć, że osoba ubiegająca się o powołanie do pełnienia urzędu sędziego, szczególnie w przypadku stanowisk w sądach wyższej instancji, nie zna przepisów krajowych i międzynarodowych wyznaczających standardy sądu właściwego w rozumieniu art. 45 ust. 3 Konstytucji i sądu utworzonego na mocy ustawy w rozumieniu art. 6 Konwencji oraz powołanego wyżej stanowiska judykatury wskazującego jednoznacznie na oczywistą i rażącą wadliwość postępowań nominacyjnych prowadzonym z udziałem KRS ukształtowanej przez ustawę

zmieniającą z 8 grudnia 2017 r.. Jest to zaś oczywiste co najmniej z chwilą wydania przez SN uchwały Trzech Połączonych Izb. Wymaga szczególnego podkreślenia, że wobec oczywistego naruszenia przepisów Konstytucji przez ustawę zmieniającą z 8 grudnia 2017 r. wiele osób, w poszanowaniu dla zasady praworządności, powstrzymało się i powstrzymuje nadal od brania udziału w takich postępowaniach, a część z ich uczestników wycofało z nich swoje kandydatury. Z tego względu postępowania prowadzone przez KRS po wejściu w życie ustawy zmieniającej z 8 grudnia 2017 r. nie mają charakteru postępowań konkursowych służących wyłonieniu najlepszych kandydatów na wolne stanowiska sędziowskie, co winno należeć do ich istoty. W wielu przypadkach uchwały o przedstawieniu kandydatur Prezydentowi RP były podejmowane bez dokonania oceny tych kandydatur przez organy samorządu sędziowskiego. Tak prowadzone postępowania nominacyjne są pozbawione cech transparentności, koniecznej z punktu widzenia zaufania obywateli do niezawisłości i bezstronności sędziów.

Z tych względów należy przyjąć, że dla stwierdzenia, iż skład sądu nie jest zgodny z przepisami wystarczające może być ustalenie, że osoba zasiadająca w składzie sądu wzięła udział w postępowaniu nominacyjnym z udziałem KRS utworzonej na mocy ustawy zmieniającej z 8 grudnia 2017 r., w szczególności zaś w takim postępowaniu toczącym się po wydaniu przez Sąd Najwyższy uchwały Trzech Połączonych Izb, mając wówczas pełną świadomość, że utworzenie tego organu nastąpiło z naruszeniem przepisów Konstytucji, co pozbawiło ten organ cech niezależności. Tak ukształtowany skład sądu co do zasady nie odpowiada bowiem wymogom wynikającym z art. 45 ust 1 Konstytucji, gdyż nie spełnia wymogu sądu właściwego, bezstronnego i niezawisłego.

Wyrok zaskarżony skargą kasacyjną został wydany przez Sąd Apelacyjny w [...] w składzie jednego sędziego, delegowanego do orzekania w tym sądzie, który został powołany do pełnienia urzędu sędziego Sądu Okręgowego w O. na podstawie postanowienia Prezydenta RP z 22 grudnia 2020 r., w wyniku postępowania przeprowadzonego w całości przed KRS ukształtowaną przez ustawę zmieniającą z 8 grudnia 2017 r., na podstawie obwieszczenia Ministra Sprawiedliwości z 18 stycznia 2019 r., zakończonego po podjęciu przez Sąd Najwyższy uchwały Trzech Połączonych Izb. Uchwała o przedstawieniu Prezydentowi RP kandydatury A. Z. do

powołania na stanowisko sędziego Sądu Okręgowego w O. została podjęta pomimo braku opinii właściwego zgromadzenia sędziów o jego kandydaturze. Zgromadzenie Ogólne Sędziów Apelacji [...] podjęło bowiem uchwałę o wstrzymaniu się z opiniowaniem kandydatur w postępowaniach toczących się przed KRS po wejściu w życie ustawy zmieniającej z 8 grudnia 2017 r., w związku z wyrokiem TSUE z 29 listopada 2019 r., wydanym po przedstawieniu przez Sąd Najwyższy pytań prejudycjalnych w sprawach III PO 7/18, III PO 8/18 i III PO 9/18 dotyczących statusu tego organu, do czasu ich rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy. A. Z. miał o tym wiedzę jako uczestnik postępowania nominacyjnego. Jego kandydatura została w dniu 3 września 2019 r. negatywnie zaopiniowana przez Kolegium Sądu Apelacyjnego w [...]. W przypadku zasiadającego w składzie Sądu Apelacyjnego A. Z. zachodzi dodatkowo szereg okoliczności przemawiających za oceną, że skład sądu orzekającego z jego udziałem był sprzeczny z przepisami prawa.

A. Z. został z dniem 1 marca 2020 r. delegowany przez Ministra Sprawiedliwości do pełnienia funkcji głównego specjalisty w Departamencie Kadr i Organizacji Sądów Powszechnych i Wojskowych Ministerstwa Sprawiedliwości. Minister Sprawiedliwości 28 marca 2022 r. delegował A. Z. do pełnienia obowiązków sędziego w Sądzie Apelacyjnym w [...] od 1 kwietnia 2022 r. Z dniem 1 lutego 2023 r. A. Z. został przez Ministra Sprawiedliwości powołany do pełnienia funkcji wiceprezesa Sądu Apelacyjnego w [...]. A. Z. udzielił poparcia w zgłoszeniu kandydatury M. N. w wyborach członków Krajowej Rady Sądownictwa przez Sejm. W 2022 r. A. Z. zgłosił swoją kandydaturę na wolne stanowisko sędziowskie w Sądzie Apelacyjnym w [...]. Był w tym postępowaniu nominacyjnym jedynym kandydatem. Postanowieniem Prezydenta z 13 marca 2023 r. został powołany do pełnienia urzędu sędziego w Sądzie Apelacyjnym w [...].

Przedstawione wyżej okoliczności wskazują, że powołanie A. Z. na urząd sędziego Sądu Apelacyjnego w [...] nastąpiło mimo braku dostatecznego doświadczenia w pracy orzeczniczej na poziomie sądu okręgowego, gdy nie było warunków do zweryfikowania wyników tej pracy. Delegacja A. Z. do orzekania w Sądzie Apelacyjnym w [...] miała miejsce krótko po objęciu urzędu sędziego Sądu

Okręgowego i była powiązana z rozpoczęciem kariery urzędniczej w Ministerstwie Sprawiedliwości.

Z przyczyn wyżej wskazanych należało przyjąć, że postępowanie przed Sądem Apelacyjnym w Warszawie, w którym zapadł wyrok zaskarżony skargą kasacyjną, było prowadzone w warunkach nieważności postępowania spowodowanej sprzecznością składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. Z tych względów zaskarżony wyrok podlegał uchyleniu, a postępowanie obejmujące czynności procesowe związane z jego wydaniem zostało zniesione (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 386 § 2 i art. 398²¹ k.p.c.).

Monika Koba

Dariusz Zawistowski

Marta Romańska

[SOP]

[ms]